

Varázshatalom – Tudás. Közösség. Akadémia

Elnöki köszöntőbeszéd a kiállítás megnyitóján

(Magyar Nemzeti Múzeum – 2025. május 5.)

„(...) a legszentebb buzgalom, a legdicsőbb vitézség, a legszilárdabb akarat (...) egy hüvelyknyivel sem mozdítják elő a magyarság ügyét (...), ha (...) ezen felette nagy dicséretre méltó tulajdonok háttérében nem világlik *az erkölcsi felsőbbség ellentállhatlan súlyával a civilizációnak varázshatalma.*”¹

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Vendégeink!

Széchenyi István ezeket a szavakat intézte az Akadémia évi nagygyűléséhez 1842. november 27-én. „A legnagyobb magyar” szavainak különös súlyt adott, hogy nem csupán a Magyar Tudományos Akadémia alapítója, hanem egyúttal másodelnöke is volt. Kétszáz évvel az alapítás után, most itt állunk, a Magyar Nemzeti Múzeumban, egy olyan kiállítás megnyitóján, amelynek címe Széchenyi Akadémiához intézett beszédének egyik kulcsszava: „varázshatalom”.

Mit jelentett ez a kifejezés akkor, egy, az identitását egyre jobban megélni akaró nemzet számára, és mit üzen nekünk ma, amikor a nemzeti kultúra értékeinek megőrzéséért szinte naponta kell megküzdenünk a globalizálódott világban?

„Varázshatalom” – kissé mágikusnak ható kifejezés, amelynek második része, a „hatalom” sokunkban negatív érzéseket kelt. A szó hallatán

---

¹ SZÉCHENYI István, *A Magyar Akadémia körül*. <https://mek.oszk.hu/01000/01072/01072.htm>

összeszorulhat a gyomrunk, akár a felettünk való uralomra, a rajtunk tett erőszakra is gondolhatunk. Olyan erőre, amely kíméletlen a gyengébbekkel és kisebbekkel szemben, amely elnyom és irányít, amelynek árnyékában megfogyatkozik a szabad levegő. Vagy amellyel szemben esetleg ellenállás ébred bennünk.

Pedig a hatalom eredendően nem kell, hogy ezt jelentse. Ha a szó gyökerét, etimológiáját megnézzük, azt találjuk, hogy a hatalom a „hat” szó származéka, amely azt jelenti: 'képes rá', 'működik', 'eredményes'. Ami hat, az változást idéz elő valakiben, hat-ással van valakire. Egy hatás pedig messze nem csupán negatív lehet. Adott esetben gyógyító, életmentő, sorsfordító erő vagy esemény. Ha valakinek vagy valaminek a hatása alatt állunk, az elemi szinten érint és változtat meg bennünket. A „hatalom” szó gyökere pedig, a „hat” csodálatos magyar nyelvünkben igeképzőként is létezik. Ebben az esetben képességet, lehetőséget, szabadságot fejez ki: az, aki mond-hat, ad-hat, megvalósít-hat valamit, annak szabadsága van arra, hogy cselekvő emberként változtasson a világon. Tehát akinek hatalma van, az hatással lehet másra. A különbség mindössze annyi: az ember él-e vagy visszaél-e a hatalmával. Ez határozza meg a hatalom minőségét.

Varázshatalom. A Varázs szó a „varázsol” igéből keletkezett, ami a néphiedelemben természetfölötti hatalmak segítségével előidézett változtatást jelez. Ma átvitt értelemben használva a szót, ha valakinek vagy valaminek varázsa van, az megragad, vonz és inspirál bennünket. Ha valaminek a varázsa alatt állunk, könnyűvé válik a nehéz, és „elvarázsolva” megsokszorozódhatnak erőink.

Mit szeretett volna a Magyar Tudományos Akadémia alapítója kifejezni a „varázshatalom” szóval? Közelebb juthatunk a Széchenyi István-i szándék megértéshez, ha megnézzük a szó szöveggörnyezetét, bevezetőben elhangzott Széchenyi idézet folytatását is:

„....a legszentebb buzgalom, a legdicsőbb vitézség, a legszilárdabb akarat, melyekkel (....) ezer csatát lehetne nyerni, nemcsak hogy egy hüvelyknyivel sem mozdítják elő a magyarság ügyét, de éppen ellenkezőleg, a lehető legaggasztóbb veszélybe bonyolítják azt, **ha (...) ezen felette nagy dicséretre méltó tulajdonok háttérében nem világlik az erkölcsi felsőbbség ellentállhatlan súlyával a civilizációnak varázshatalma.** (...) minden nép, egyet sem véve ki, csak magában, ti. fiaiban hordozza az élet s dicsőség, vagy a halál s szégyen csíráját. Erkölcsi felsőbbség mindig s mindenütt győzött az erőszakon.”

Nemcsak a „varázshatalom” jelentését, hanem a 200 éves Magyar Tudományos Akadémia alapításának jelentőségét és a most megnyíló kiállítás üzenetét is jobban megérthetjük, ha forgatjuk magunkban Széchenyi szavait.

Mit üzent kortársainak, és mit üzen két évszázadon is át hatón „a legnagyobb magyar”? Hogy a magyarság ügyét a buzgalom, a vitézség, a szilárd akarat önmagában nem mozdítja elő, sőt akár veszélybe is sodorhatja. Hogy ezek az erények csak akkor hajtanak jó irányba, ha „kiképzett”-séggel társulnak értelemben és erkölcsben egyaránt. E kettő – a tudás, és a cselekedeteinket vezérlő tiszta erkölcs – egysége az a „varázshatalom”, amelynek ott kell világlnia mindennek a háttérében.

Széchenyi szemében az Akadémia olyan nemzeti intézmény, amely mindenekelőtt magát a nemzetet segíti megformálni: a nemzetnek ad identitást, a nemzet múltját regisztrálja, a nemzeti tradíciókat őrzi, ápolja

és erősíti fel. Tény: az Akadémia kétszáz évvel ezelőtt a magyar nyelv kiművelésének, a magyar irodalom fejlesztésének, a magyar történelem kutatásának, a magyar közjog történeti megalapozásának céljával jött létre. De ez a szándék – mint a jó mag, amely jó földbe hull – kezdeti önmagánál sokkal több termést hozott: az Akadémia munkája a teljes magyar szellemi élet gyarapodásához, a magyar nyelven művelt egyetemes tudományok fejlődéséhez, és a magyar tudomány nemzetközi beágyazódásához vezetett.

A tudásnak, a képzettségnek és a felkészültségnek tiszta erkölccsel párosulva varázshatalma van. A teljes nemzeti és emberi közösség hasznát és javát szolgáló hiteles tudás és erkölcs megadja azt a tiszteletet, megbecsülést és tekintélyt, amit öncélú hatalmi parancsok, utasítások, vágyképek vagy direktívák sohasem adhatnak.

A magyar nemzet méltósága, tekintélye, vonzereje a kiművelt és erkölcsös emberfőkre alapozva teremthető meg. Ez a kulturális és tudományos program kétszáz éve megtartó ereje nemzetünknek. Az volt az Akadémia alapítása idején. Az volt akkor, amikor az első világháborút követő sokrétű veszteségek és politikai zűrzavar közepette kellett megtalálni azt a kitörési pontot, amelyre stratégiai jövőkép alapozható. Ez élt tovább Klebelsberg Kunó népiskola-építő programjában is, ahol így ír: „nekünk dolgozni kell, és ne feledjük, a magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét naggyá.” És ez lehet hiteles stratégiai jövőképünk ma is.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Vendégeink!

„Ami nem önhaszon szomjából, hanem tiszta szándékból ered, (...) előbb-utóbb (...) pártfogókra talál” – írta Széchenyi István a *Hitel*ben. Állítását az Akadémia alapítástörténete igazolja. Széchenyi legendás országgyűlési felajánlásához mások is csatlakoztak, így születhetett meg 200 éve a Magyar Tudományos Akadémia, amely a felmérések szerint a legnagyobb közbizalommal övezett intézmény Magyarországon. Közadakozásból született – és a közösségért van. Története a mi történetünk, ezért ünnepe is mindnyájunké.

A Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia közös kiállítása a bicentenárium egyik legnagyobb eseménye. Öt különböző látványvilágú tematikai egységben szeretnénk személyes közelségbe hozni a látogatókhoz az Akadémia történetét, közösségteremtő erejét, a tudás létrehozásában és közvetítésében játszott szerepét, és ezen túl a tudományok és a mindennapok kapcsolatát is. A több mint 800 kiállítási tárgy, a látványos virtuális tartalmak és megoldások reményeink szerint lehetőséget teremtenek a tudomány, a kultúra és a történelem közötti mélyebb összefüggések feltárására. A kiállítás mindenkinek készült, és mindenkit vár.

Hiszen a Magyar Tudományos Akadémia alapításának bicentenáriuma egyben a Magyar Tudomány Éve is. Azé a tudományé, amely tiszta erkölccsel párosulva: varázshatalom. A képességek, a lehetőségek és a szabadság világa az emberiség szolgálatában. Kísérletei, felismerései és eredményei egyszerre varázsosak és reálisak: megragadnak, vonzanak és inspirálnak, és ezzel egy időben – például praktikus találmányok

formájában – jelen vannak a mindennapok életminőségének javításában. És a mindennapokban végzett kemény és valós munka áll mögöttük.

Széchenyi István élete utolsó évében írt egyik levelében fogalmazta meg azt a gondolatot, amelyet ma délelőtt tartott akadémiai ünnepi közgyűlésünk mottójául választottunk: „legyetek hű magyarok tettel, nem pusztá szóval”. A *Varázshatalom – Tudás. Közösség. Akadémia* című kiállítás a magyar tudósközösség tettei előtt is tiszteleg, és talán maga is tett lehet, amely a bicentenárium ünnepén, a Magyar Tudomány Évében közelebb hozza minden látogatóhoz a közösség tudását – a tudás közösségét.

Köszönöm a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Tudományos Akadémia és Titkársága minden munkatársának, elsősorban a kiállítás kurátorának, Császtvay Tünde professzorasszonynak, valamint minden további szakembernek a munkáját, aki hozzájárult ennek a kiállításnak a megvalósulásához.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket, ezzel a kiállítást megnyitom!